

Presentació. El cos que som

Jordi Corominas i Joan Albert Vicens

Al professor José María Valverde li agradava repetir en les seves classes i conferències que per a la filosofia el gran problema mai no ha estat l'ànima i les seves valuoses facultats, intel·ligència i voluntat, sinó el cos. "A la filosofia, el cos li sobra", deia. I és que en el cos topem amb l'individual, passatger i caduc de l'ésser humà, mentre que en l'ànima, suposadament, rauria l'universal i el transcendent. El cos ofereix resistència als ideals de l'esperit i complica la seva realització, d'aquí l'hostilitat amb què freqüentment la filosofia ha tractat el cos, al qual ha vist sovint com l'antítesi de l'ànima i del que realment és valuós.

Per reacció, no és estrany trobar en la postmodernitat diferents filosofies i maneres de pensar que realcen el cos orgànic: l'important és la imatge que dóna el nostre cos, el domini que tinguem d'ell (gimnàstica, ball), el plaer que pot proporcionar-nos, la conservació de la imatge (l'ífting) i l'exhibició de les seves formes físiques. En nom de la salut i de l'esport, una multitud de persones martiritzen el seu cos amb tota mena de dietes, massatges, tractaments personalitzats i exercicis que acaben convertint-se en fins en si mateixos i senyals d'identitat personal. Fins i tot la medicina s'acaba acarnissant amb els nostres cossos humans per allargar-los la vida sense tenir massa en compte quin tipus de vida se'ns està concedint.

Però el cos a què ens referim en aquest número de la nostra revista no és ni l'antítesi de l'ànima, ni una màquina imperfecta, ni exclusivament un cos orgànic que podem transformar indefinidament amb cirurgies, empelts, trasplantaments i peces artificials, fins a convertir-lo en una espècie d'androide o *cyborg*, ni tampoc el cos com a continent imperfecte d'una ment que caldria acoblar a màquines menys fràgils que el cos biològic. Ens referim a l'ésser humà corporal en la seva integritat.

Podem sentir el nostre cos i veure i tocar el cos dels altres. Quan parlem del cos humà o teoritzem sobre ell tendim a referir-nos a això que se'ns mostra d'ell: a quelcom que és vist, sentit, que puc tocar, al cos que té unes determinades qualitats sensibles: fa bona o mala olor, té les mans fredes o calentes, és bell o desagradable, etc. Aquesta idea del cos de l'experiència comuna ha servit de fonament a diferents sabers (filosofies, antropologies, sociologies, psicologies, teologies, biologies, medicines etc.) que donen compte d'ell. Són sabers fonamentats en el nostre accés al món mitjançant la nostra sensibilitat i en els sistemes d'observació corresponents a diferents metodologies científiques, amb el seu patrimoni de radiografies o escàners, exploracions microscòpiques, anàlisi del llenguatge corporal, observacions de la conducta, etc.

La filosofia ha especulat sobre aquest cos observat interpretant-lo com a presó de l'ànima i obstacle per a una vida centrada en valors superiors (Plató), com a pol de tendències contràries als manaments cristians (Agustí), com mecanisme unit substancialment a una ment inextensa (Descartes), com la màquina que constitueix en exclusiva l'ésser humà (La Mettrie), com a seu de l'humà de l'home i de les seves més peremptòries necessitats (Marx), o com a expressió i recurs de la voluntat de poder (Nietzsche).

L'antropologia i la sociologia han arrencat el cos d'una visió exclusivament biològica per descobrir-nos que és també una construcció social i cultural. Les investigacions feministes ens mostren com les diferents teories del cos s'han construït sota l'imaginar i els interessos socials masculins. La sociologia del cos posa de manifest l'existència d'una sèrie de dispositius disciplinaris (suplici, càstig, repressió, presó, però també educació, propaganda, etc.) que actuen sobre el cos humà de manera que el poder del social s'introdueix i es troba exposat en el cos mateix.

La psicologia social i diverses ciències humanes crítiques assenyalen com es repeteixen velles utopies dualistes i gnòstiques en forma de *cyborg*, *Cybernetic organism*, és a dir, la combinació dels nostres cossos amb màquines i internet afavorint l'intercanvi d'informació entre informàtica, robòtica i biologia, fins a arribar a desprendre'ns del cos carnal i exportar i emmagatzemar la nostra memòria

en màquines. De fet, diferents ciències i noves tecnologies (enginyeria genètica, nanotecnologia, informàtica, etc.) han convertit per a bé i per a mal en una cosa del passat la diferència entre el natural i l'artificial. Per exemple, els defensors de la Intel·ligència Artificial Forta estan convençuts que a mig termini es podran reproduir totes les capacitats humanes, incloent-hi la consciència, en una màquina.

La sociologia històrica i la història de les idees posen en relleu com, al compàs del progrés de la societat industrial, es va establir una analogia del cos amb la màquina automàtica i com, sota la influència d'aquesta metàfora, la cura del cos va quedar sotmesa a la lògica productiva: havia de ser fort per ser útil. I ara, en l'època de la globalització i la postmodernitat, quan cada vegada és menys necessari el treball corporal, floreix una nova visió del cos, potenciada pels avenços científico-tècnics, que el redueix a rebuig o l'equipara a un automòbil al que podem anar canviant peces mentre esperem fabricar-ne un de nou que sigui del nostre gust.

La teologia cristiana contemporània fa patent com en els seus inicis el cristianisme era aliè a tot tipus de dualisme en la visió del cos humà, i com històricament va sucumbir al platonisme, a la irrupció de l'orfisme i del gnosticisme per als quals el cos tenia sempre alguna cosa de demoníac, corrupte i menyspreable. Els sabers amb arrels fenomenològiques subratllen la singularitat i la irreductibilitat de la vida singular de cadascú, i bona part de

la reflexió ètica postmoderna abunda en la idea de cossos diferents, singulars, no subjectes a patrons binaris i insisteix que el reconeixement de l'altre comença precisament amb el reconeixement del cos de l'altre, de la seva diferència.

La qüestió important que volem destacar és que aquest cos sentit, observat i objecte de les més variades especulacions teòriques, científiques i ideològiques, presuposa un cos que el sent, un cos que el toca, que l'entén i que el veu. El cos objecte dels nostres sabers ens reenvia al cos vivent, a un cos que té aquests poders fonamentals de veure, tocar i emocionar-se. I el sorprenent és que aquest cos vivent, absolutament present a cadascun de nosaltres i irreductible a qualsevol objectivació, sovint està absent de la nostra reflexió.

Amb el títol d'aquest tercer número de la nostra revista, *El cos que som*, no només volem reivindicar la corporeïtat negada moltes vegades a Occident com a objecte de reflexió, sinó també l'experiència o vivència pròpia, individual i inabastable del nostre cos. Volem ocupar-nos tant de l'esfera objectiva del cos: el mesurable, el mesurable, el objectivable, l'intel·ligible d'ell, com de l'esfera subjectiva, el cos viscut, el singular, l'únic; tant el cos donat entre les coses com el cos que sent, el cos vivent de cadascú que no pot ser reduït a cap experiència ni objectivat, perquè només des d'ell i per a ell tota la resta es presenta com a objecte.

Una il·lusió de les ciències ha estat la d'objectivar el món únic viscut per cada cos, però precisament això és impossible perquè és la vida singular de cadascú la que possibilita les ciències i tots els altres sabers. La vida, l'espiritualitat, la subjectivitat, el sentir-se un mateix, o com es vulgui dir al fet mateix de experimentar cada punt del nostre cos, no és accessible a la ciència ja que precisament és fonamental per a ella rebutjar els caràcters subjectius, els afectes i les emocions, per focalitzar-se en el quantificable i universalitzable. Per realitzar la seva tasca, la ciència ha d'abstreu-se de la vida i la subjectivitat de cadascú i això és perfectament legítim mentre els sabers científics siguin conscients dels límits dels seus camps d'investigació. Des de la posició que aquí defensem, cap disciplina ni esfera del saber (art, novel·la, ciència, poesia, etc.,) pot pretendre ser la que millor accedeix al cos humà.

El cos que som és una protesta contra aquestes orientacions filosòfiques, mèdiques, tècniques i científiques de la postmodernitat que veuen el cos com els vells òrfics, com un esbós els rendiments del qual cal controlar i millorar, o bé suprimir per salvaguardar la ment en un altre suport més funcional. El cos no és una cosa diversa de l'ésser humà mateix. L'acte de conèixer no està separat de la intel·ligència ni del cos. Som intel·ligències corporals, "*inteligencias sentientes*". No és el cos el bo o el dolent de la pel·lícula, sinó l'home en la seva integritat.

El cos que som vol ser també una reivindicació del que és inútil, del que és fràgil, de la precarietat, de les imperfeccions, de la finitud i de la mort, perquè només podem caure en la il·lusió de fer-nos immunes a la vellesa i la mort a costa del nostre cos, torturant-lo i en últim terme substituint-lo. En el cos batega la humanitat de l'home, arrelada en les seves funcions primàries, com és ara respirar, suar, menjar, orinar o doldre's d'alguna cosa. El cos és la condició de l'home, el lloc de la seva identitat: el que se li resta o el que se li afegeix modifica la relació que mantenim amb el món i amb els altres.

En definitiva, escrivia Merleau Ponty, "tant si es tracta del cos de l'altre, com si es tracta del meu propi cos, no dispo- so de cap altre mitjà de conèixer el cos humà més que viure-l, això és, recollir pel meu compte el drama que el traves-

sa i confondre'm amb ell. Així, doncs, sóc el meu cos."¹.

---

¹ Merleau-Ponty, M. (1945) *Fenomenología de la Percepción*, Barcelona: Ed. Planeta, 1984, p. 215.